

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ
У МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ
АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ**

У зв'язку із встановленням дипломатичних відносин України із багатьма країнами світу існує потреба у фахівцях, які володіють англійською мовою, визнаною мовою міжнародного професійного спілкування. Саме тому висуваються вищі вимоги щодо підготовки майбутніх економістів. Так, майбутні економісти отримують вищу освіту згідно з вимогами програми, в якій домінує подвійна практична мета – формування як комунікативної, так і професійної компетенції. Отже, актуальність обраної теми обумовлена з одного боку, нагальною необхідністю підготовки фахівців, які на належному рівні володіють англійською мовою, і водночас здатні здійснювати діалог культур, а з іншого – недостатньою розробленістю проблеми в методичному плані.

З метою розробки науково обґрунтованої методики необхідно дослідити певні соціально-психологічні передумови, врахування яких сприятиме більш ефективному формуванню у майбутніх економістів професійно орієнтованої англійської комунікативної компетенції (ПОАКК), що і є завданням нашої статті.

На сучасному етапі існує необхідність у створенні нової парадигми освіти, яка б відображала загальну картину світу, притаманну нашій епосі та будувалася, на думку С.І. Подмазіна, на основі наукових уявлень про потреби особистості та суспільства [5, 135]. Створення нової концепції освіти вимагає впровадження нових принципів у відповідності із сучасними досягненнями науки та суспільними змінами, а саме: демократизація, гуманізація, пріоритет загальнолюдських начал в освітній діяльності, орієнтація на формування гармонійної особистості, випереджувачий розвиток педагогічної освіти, її орієнтація не лише на потреби сьогодення, а й на перспективу, прагматизм [6]; соціокультурна освіта, спрямована на формування суб'єктів діалогу культур (ДК) [10; 7; 8].

Втілення та реалізація таких складних ідей та принципів у процес навчання як у середніх, так і вищих закладах освіти вимагає перегляду існуючих підходів до навчально-виховного процесу та впровадження, на нашу думку, особистісно-діяльнісного підходу у логічному поєднанні з соціокультурним підходом, які окреслюють сучасну парадигму освіти, ґрунтуються на сучасних досягненнях науки, відповідають зазначеним вище принципам освіти і водночас передбачають організацію процесу навчання з орієнтацією як на формування гармонійно розвинутої особистості, здатної до міжкультурного спілкування, так і на формування відповідних

мовних навичок та мовленнєвих умінь. Необхідність реалізації цих підходів у вищих закладах освіти (ВЗО) зумовлена підвищенням вимог до економістів та до їхньої професійної підготовки з урахуванням специфіки навчання у ВЗО, коли закладаються основи тих якостей спеціаліста, з якими він потім вступає у нову для нього сферу діяльності та в якій відбудеться подальше шліфування його особистості, професійної підготовки [4].

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що впровадження соціокультурного та особистісно-діяльнісного підходів як у процес навчання у ВЗО в цілому, так і при формуванні ПОАКК зокрема, є необхідною умовою ефективного навчання, оскільки рівень професійної підготовки студентів визначається не лише набутими знаннями, навичками та вміннями, а й сформованістю особистості майбутнього економіста, спроможного здійснювати міжкультурне спілкування.

Розглянемо теоретичні засади соціокультурного підходу з метою визначення соціально-психологічних передумов формування вказаної компетенції.

Проблемам і питанням міжкультурного спілкування та соціокультурного підходу до вивчення іноземної мови (ІМ) присвячені дослідження цілої низки авторів, які викладають своє бачення основ міжкультурної комунікації.

В нашому дослідженні соціокультурний підхід трактується як підхід, в межах якого навчання іншомовного спілкування відбувається в контексті ДК з урахуванням різниць у соціокультурному сприйнятті світу. Цей підхід полягає в тому, що навчання ІМ тісно пов'язане з використанням мови як засобу пізнання світової та національної культури країни, мова якої вивчається, духовної спадщини цієї країни, шляхів досягнення міжкультурного взаєморозуміння [11, 333].

Формування ПОАКК в межах соціокультурного підходу передбачає розгляд та визначення певних передумов, врахування яких сприятиме ефективному формуванню вказаної компетенції майбутніх економістів.

Так, соціально-психологічні передумови ми вбачаємо:

- по-перше, у готовності особистості до вторинної аккультурації, до міжкультурного спілкування та у формуванні якостей особистості, необхідних для здійснення ДК [3, 70-71];
- по-друге, у формуванні білінгвальної свідомості, в якій дві мовні картини світу, як і системи двох мов, знаходяться у закономірній відповідності [12, 77].

Розглянемо вказані передумови детально.

Л.С. Виготський один з перших визначив проблему соціальності психічного та заклав основи теорії культурно-історичного розвитку психіки людини. Згідно з цією теорією людина виховується та стає особистістю через пізнання культури, в межах якої вона знаходиться. Стає неможливим зрозуміти генезис, становлення

особистості у відриві від культурної спільноти, оскільки відбувається процес соціалізації, який полягає у засвоєнні індивідом певної системи знань, норм та цінностей [2].

Із соціально-психологічних позицій індивід має бути готовим до вторинної аккультурації та міжкультурної комунікації. Ця готовність проявляється у формуванні, як указує Н.Д. Гальскова, комунікабельності, толерантності, відкритості, вмінь соціально взаємодіяти з партнерами по спілкуванню, здатності слухати та чути співрозмовника. Крім того, здатність до міжкультурного спілкування пов'язана з розвитком компетенції, яка дозволяє студентові співвідносити свою культуру з культурою країни, мова якої вивчається, що, у свою чергу, вимагає формування вмінь бачити відмінні та спільні риси в культурах і світосприйнятті носіїв мов, в системах норм, обов'язків, прийнятих у різних соціумах. Формування особистості, здатної до ДК, передбачає формування позитивного відношення до ІМ, до культури народу, який цією мовою розмовляє [3, 70-71].

Отже, вищезазначене дозволяє стверджувати, що реалізація соціокультурного підходу при формуванні ПОАКК передбачає формування готовності майбутніх економістів до вторинної аккультурації, міжкультурного спілкування та вимагає створення „таких умов спілкування, які б виступали в якості механізму соціальної взаємодії та сприяли засвоєнню норм та моделей мовленнєвої та немовленнєвої поведінки, що зумовлені соціумом країни, мова якої вивчається” [Бориско, Ишханян 1997:54].

Наступною передумовою формування ПОАКК студентів в межах соціокультурного підходу є формування білінгвальної свідомості, в якій дві мовні картини світу, як і системи двох мов, знаходяться у закономірній відповідності. Т.К. Цветкова зазначає, що суб'єкт, який вивчає ІМ, вже має сформовану картину світу, в яку „вписана” рідна мова [12, 70]. Саме тому при формуванні ПОАКК на практичних заняттях викладач має допомогти студентові вписати у свій індивідуальний контекст новий смисловий світ, представлений, соціокультурними знаннями. Отже, з метою формування білінгвальної свідомості варто зосередити увагу не лише на розумінні та засвоєнні окремо взятих лексичних одиниць або граматичних структурах, а й необхідності виробляти у свідомості студентів понять про ті предмети, явища, які не співпадають з аналогічними в рідній мові та культурі.

В межах нашого дослідження формування білінгвальної свідомості (когнітивної та мовної) відбуватиметься шляхом порівняння лексичних одиниць та граматичних структур в англійській та українській мовах для встановлення смислових взаємовідносин між ними та в єдності граматичних форм і значень. Крім того, формування білінгвальної свідомості студентів матиме місце при порівнянні соціокультурних фактів дійсності, норм поведінки носіїв англійської

мови та українців. Таке порівняння в навчальних умовах є можливим у разі створення відповідних вправ, що містять соціокультурну інформацію та у разі моделювання ситуацій міжкультурного спілкування. При формуванні білінгвальної свідомості на практичних заняттях конче необхідним є розуміння студентами, що у кожного народу існують свої правила, норми поведінки, свій менталітет, що і відрізняє один народ від іншого. Саме тому одним із завдань на практичних заняттях з ІМ є навчити студентів розуміти та сприймати ці різниці між культурами.

Таким чином, визначення соціально-психологічних передумов формування ПООКК у майбутніх економістів є чинним підґрунтям для розробки відповідної методики, проте успіх формування цієї компетенції залежить ще й від умов реалізації особистісно-діяльнісного підходу та врахування власне психологічних передумов, розгляд яких є предметом нашого подальшого дослідження.

Література

1. Бориско Н.Ф., Н.Б. Ишханян. Социально-психологические предпосылки формирования лингвосоциокультурной компетенции // Иноземні мови. – 1997. – №1. – С. 53-55.
2. Выготский Л.С. Лекции по психологии. – Спб.: Союз, 1999. – 144 с.
3. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: Пособие для учителя. – М.: АРКТИ, 2000. – 165 с.
4. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы. – 3-е изд, перераб. и доп. – Минск: Университетское, 1993. – 368 с.
5. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: социально-философское исследование. – Запорожье: Просвіта, 2000. – 250 с.
6. Рыков А.К., Кузнецов Э.И., Левицкий М.Л. Концепция комплексного исследования по теме «Новые принципы и технологии преподавания психолого-педагогических дисциплин в вузе». – М.: МПГУ им. Ленина, 1990. – 38 с.
7. Сафонова В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. – Воронеж: ИСТОКИ, 1996. – 237 с.
8. Сафонова В.В. Культуроведение в системе современного языкового образования // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 3. – С. 17-24.
9. Сафонова В.В. Проблемные задания на уроках английского языка в школе. – 3-е изд. – М.: Еврошкола, 2001. – 271 с.
10. Сафонова В.В. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам. – М.: Высшая школа, Амскорт интернэшнл, 1991. – 305 с.
11. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Э.Г. Азимов, А.Н. Шукин. – СПб: Златоуст, 1999. – 472 с.
12. Цветкова Т.К. Проблема сознания в контексте обучения иностранному языку // Вопросы психологии. – 2001. – №4. – С. 68-81.